Kwento Mula sa Looban: Situwasyon ng mga Kababaihan sa Kulungan

23 August 2019 | Tacloban City Jail

Female Dormitory

Tacloban City

Facilitator: Ma. Rona S. Lomuardo

Older Women

Documentation by

Donna Nadonza

I. Overview

The Commission on Human Rights (CHR), as the independent human rights institution of the country, is mandated to conduct jail visits to all kinds of prisons regularly throughout the nation. At the same time as the Gender Ombud under Magna Carta of Women, CHR promotes human rights of women including lesbians, women with disabilities and older women. On the 23rd of August 2019, CHR Regional Office VIII conducted simultaneous focus group discussions (FGDs) on groups of (1) older women, (2) Lesbian, Bisexual and Transgender (LBT) and (3) women in general. The FGDs were conducted at the Tacloban City Jail – Female Dormitory, Tacloban City.

Participants' Demographics

Age	Average: 58 years old Range: 51-73 years old
Gender	All Female
Ethnicity	All Filipino
Civil Status	Married: 3 respondents Widow: 1 respondents
Number of Children	Range: 2-6 children Breakdown: 2 children: 1 respondent 4 children: 1 respondent 6 children: 2 respondent
Highest Educational Attainment	Elementary Level: 1 respondent High School Level: 3 respondents
Employment before Imprisonment	Money Lending: 1 respondent Sari-sari Store: 1 respondent Self-employed: 1 respondent Fish Vendor: 1 respondent
Filed Case	R.A. 9165: 3 respondents Double Murder: 1 respondent
Period of Imprisonment	Average: 3 years Longest Period: 3 years and 8months Shortest Period: 2 years and 4 months

Name	Age	Gender	Ethnicity	Civil Status	No. of Children	Highest Educational Attainment	Employment before Imprisonment	Filed Case	Period of Imprisonment
A	73	Female	Filipino	Widow	2 (Deceased)	Undergraduate High School	Money Lending (Nagpapautang)	Double Murder	2 years and 5 months
B	56	Female	Filipino	Married	6	Grade 6	Sari-sari Store	R.A. 9165	3 years and 8 months
C	52	Female	Filipino	Married	4	High School Graduate	Self-employed	R.A. 9165	3 years and 8 months
D	51	Female	Filipino	Married	6	High School Level	Fish Vendor	R.A. 9165 Sec. 5	2 years and 4 months

II. Focus Group Discussion

A. Pagpapakilala

The older women PDLs (Person Deprived of Liberty) introduced their selves including the case filed against them and their time in prison, and the following questions were asked:

1. Alin sa mga emosyon ang iyong pangkarinawang batid sa pang-araw araw dito sa bilangguan? Bawat babae ay may 2 sticker, ilagay sa 2 emosyon na madalas nararamdaman sa loob ng kulungan)

   One respondent answered that she experienced all of the emotions stated above while inside the prison. She stated, *"Nga tanan siguro ma'am, kun ako, Tanan naexperience ko na."* (Probably all of it ma'am, if it was me. I experienced all of it.)

Choices/Answers	Discussions
a. Masaya: 2 respondents	• *"Masaya din ako dito kasi dito ko natutunan magdasal, mga livelihood ganyan, dito ko natutunan"*
b. Kuntento: 2 respondents	• *"Kuntento man ako hit akon kabutangan nganhi."*(Kuntento naman ako sa kalagayan ko dito.) • *"Kuntento ako dinhi. Maupay man it ira pagdara ha amon."* (Kuntento ako dito. Maganda naman ang pangangasiwa nila sa amin.)
c. Nahihiya:	
d. Naaaliw:	
e. Malungkot: 1 respondent	• *"Malungkot, kasi ang family ko minsan lang dumalaw. Namimingaw ako ha ira"* (Malungkot kasi minsan lang dumalaw ang pamilya ko. Namimiss ko na sila.)

f. Nasasaktan:	
g. Nagdududa:	
h. Umaasa: 3 respondents	• *"Umaasa ako na makalabas kasi matagal na ako dito, magfofour years na."* (Umaasa ako na makakalabas ako kasi matagal na ako dito, mag-aapat na taon na.) • *"Naglalaom ako na makagawas ako nganhi."* (Umaasa ako na makalabas dito.) • *"Umaasa ako na makakauli ako."* (Umaasa ako na makakauwi ako.)
i. Naiinip: 2 respondents	• *"Nakukuan na ako katungod nga maiha na ako didi, naiinip na ako."* (Naaano na ako, kasi nga matagal na ako dito, naiinip na ako.) • *"Naiinip din ako sa kaso ko. Magfofour years na ako parang wala lang ang kaso ko. Wala namang umaatender na complainant. Naiinip ako dahil sa tagal ng reset-reset."* (Naiinip din ako sa kaso ko. Magfofour years na ako parang wala lang ang kaso ko. Wala namang dumadalo na complainant. Naiinip ako dahil sa tagal ng reset-reset.)
j. Pagod: 1 respondent	• *"Ginkakapoy ako paghinulat."* (Napapagod na ako sa kahihintay.)
k. May sakit: 3 respondents	• *"May ada ako myoma. Nababaraka ako ba nga aadi pa [ako ha sulod], diri madali-dali."* (Meron akong myoma. Nababahala ako kasi nandito pa [ako sa loob], hindi ganon kadali.) • *"May sakit ako, dinhi ko na hibaruan na may sakit ako. (Ano an im sakit?) Bronchitis."* (May sakit ako, dito ko na nalaman na may sakit ako. (Anong sakit mo?) Bronchitis.) • *"May sakit ako. May goiter, may cataract ha akon mata, akon rayuma, akon UTI."* (May sakit ako. May goiter, may cataract sa aking mata, aking rayuma, aking UTI.)
l. Natatakot: 1 respondent	• *"Natatakot, kay han amon nababatian ... Bisan han guti na ebidensya nabibiyahe gihap. (Ano an nabibiyahe? Ano ito naterm?) Nasesentesnyahan ma'am."* (Natatakot, kasi sa amin naririnig ... Kahit na maliit ang ebidensya "nabibiyahe" pa rin. (Anong "nabibiyahe"? Anong term yan?) Nasesentensyahan ma'am.)
m. Kinakabahan: 1 respondent	• *"Kinakabahan ako kay nakaplea bargain man ako. Paggawas ko ginkukulba liwat ako kay siyempre magtitikang pa la kami waray kami puhunan. Kailangan gihap namon hin pinansyal, hain man kami kakadto. Ginkukulba ako kay nakaplea bargain gud ako."* (Kinakabahan ako kasi nakaplea bargain ako. Paglabas ko kinakabahan ako kasi siyempre magsisimula pa lang kami at wala kaming puhunan. Kailangan rin namin ang pangpinansyal, saan naman kami pupunta. Kinakabahan ako kasi nakaplea bargain talaga ako.)
n. Galit:	

C. Kung hindi sapat, paano ito natutugunan o nagagawan ng paraan?	• *"Amo na iton na an una na wardena nagprovide hin duyan. Ginkikita kun hain pa pwede magbutang hin tarima, hin bed bunk ginhihimuan."* (Kaya ayon yung dating Warden nagprovide ng duyan. Tinitignan kung saan pa pwede lagyan ng bed bunk, linalagyan.)
D. Paano natutugunan ang pangangailangan ng may espesyal na kalagayan: matanda, buntis, may sakit, may kapansanan?	• *"Maupay man it ira trato hit mga burod."* (Maganda naman ang trato nila sa mga buntis.)
E. Natutugunan ba ang espesyal mo na pangangailangan bilang babae? – may nakukuha ka ba na sanitary napkins, underwear and bra, sabon, toothpaste?	• *"May makanhi na mga grupo manhahatag hin sabon, napkin han una han guruguti pa la. Han nagdamo na waray na gud."* (May pumuntang mga grupo na nagbibigay ng sabon, napkin nang konti pa lang kami. Nang dumami na wala na masyado.)

C. Seguridad

Questions	Answers
A. Nararamdaman nyo ba na kayo ay ligtas mula sa karahasan at sa ano mang porma ng pang-aabuso sa loob ng kulungan? Kung hindi, bakit?	• "Oo, ligtas kami. Secured kami."
B. Mayroon ba kayong alam or may mga karanasan ba kayo na pang-aabusong pisikal o sekswal (i.e. paninilip, abusadong pananalita, diskriminasyon, isolation) mula sa isang officer, kasamang bilanggo, o mga bisita? Paano ito tinugunan ng mga opisyales ng kulungan? (kung wala – tumuloy sa sunod na tanong)	• *"Waray"* (Wala)
C. Kung may nangyari na karahasan o pang-aabuso sa loob ng kulungan, alam nyo ba kung kanino magrereklamo at kung ano ang proseso?	• *"Ha CHR. (Paano ka man makakakadto ha CHR kay aadi ka man?) Paagi ha dalaw."* (Sa CHR. (Paano ka makakapunta sa CHR kung nandito ka?) Papadaan na lang sa dalaw ko.) • *"Han amon kaiha ngadi waray man kami makakuan hin pang-abuso tikang ha ira, an mga priso lugod it abusado."* (Sa tagal naming dito wala kaming naranasan na pang-aabuso galling sa kanila. Yung nakakulog pa nga yung abusado.)

D. Pag may nagkasala sa kulungan, Ano ang klase ng parusa ang pinapataw? (ipaliwanag ang uri ng parusa, pag search sa selda o sa katawan etc)	• "Pinapasquat." • *"An una sugad iton, pero yana waray na."* (Noog una ganyan, pero ngayon wala na.)

D. Pangangailangang Kalusugan

Questions	Answers
A. Ano ang nakukuhang nyo na serbisyong medikal sa loob ng kulungan? Anong klaseng gamot at anong serbisyo?	• *"Check-up, dental."* • *"An St.Pauls, an mga madre diri ako maaram kun ano it ira grupo pero hira hiton once a year. X-ray, ECG, kun kaya tinatanan nira."* (St. Pauls, ang mga madre hindi ko alam kung ano ang kanilang grupo pero sila yun, once a year.) • *"Nahatag hin medisina."* (Nagbibigay ng medisina.) • *"Mga talagudti la na sakit sugad hin hiranat."* (Mga simpleng sakit tulad ng lagnat.)
B. Kung may medical emergency na nararanasan, paano ito natutugunan ng mga opisyales? (gaya ng labis na pagdudugo, diabetis, high blood etc)	• *"Hira it nagdadara ha EVRMC."* (Sila ang nagdadala sa EVRMC.)
C. Natutugunan ba ang inyong pangangailangan sa reproductive health tulad ng buwanang pagdudugo, dysmenorrhea at pagpapa examine ng STD or HIV bago mai-admit sa kulungan?	• *"Opo, natutugunan."*
D. Meron bang nakatalagang Doktor o nurse sa kulungan? Kung meron ano ang kasarian? 1. Mayroon bang regular na screening para sa breast cancer at pap smear?	• *"Opo, mayda ngadi nurse. (Doctor?) Waray."* (Opo, merong nurse dito. (Doctor?) Wala.) • *"Mayda pap smear?"* (Merong pap smear.) • *"Mayda para han breast cancer [screening]. (Regular ba?) Diri ak maaram basta nakanhi hira upod na iton. (Hin-o na hira?) An St. Paul's."* (Meron para sa breast cancer [screening]. (Regular ba?) Hindi ko alam kung regular basta pagpupumunta sila kasama na 'yon. (Sinon sila?) Yung St. Paul's.)

E. Pangangailangan ng Ina at Anak

Questions	Answers
A. Mayroon ba sa inyo na nagbuntis o nanganak sa kulungan? Kung OO, ano ang iyong karanasan?	• *"May buntis ngadi han una ginkakadto ha ospital kun maanak na."* (May buntis dito noon, dinadala sa ospital kung manganganak na.) • *"Gindakop hira na burod na diri ngadi hira naburod. (Waray kasi ano ngadi conjugal visit?) Oo, kay bagan tanan kami na mga kababayen-an*

	na kuan na kun ha luyo may pan conjugal kay ano kami waray. Mayda liwat kami pangangailangan." (Hinuli sila na buntis na, hindi na dito sila nabubuntis. (Wala kasi kayong conjugal visit dito?) Oo, kasi halos lahat ng kababaihan nagtatanong kung merong pangconjugal sa kabila, sa men's dormitory, bakit kami wala. Meron rin kaming pangangailangan.) • *"Pero yana hit amon RD ha Bureau, ginhihinuhunaan na iton na dapat may protection para diri maburod."* (Pero ngayon ang aming RD sa Bureau pinag-iisipan na ito, na dapat may proteksyon na gagamitin para hindi mabuntis.) • *"Para liwat diri mamiling hin iba it akon bana."* (Para hindi maghanap ng iba ang asawa ko.)
B. Sa mga may anak, kapatid, pamilya sa labas ng kulungan, paano nakaapekto ang inyong pagkakulong sa inyong pamilya? Sa iyong pagiging ina?	• *"Yung anak ko po Grade 6 han gindakop ako. Nabatian iton han iba asya ginbully an akon anak ngan nadepress iton hiya. Hasta yana amo la gihap iton hiya. Waray tiwala ha iya mga sangkay, alone la hiya."* (Yung anak ko po Grade 6 nang dinakip ako. Nalaman yun ng iba kaya binullly ang aking anak at nadepress siya. Hanggang ngayon ganun pa rin siya. Walang tiwala sa kanyang mga kaibigan, alone lang siya.) • *"Han nadakop ako, nuybi anyos pa la an akon anak, puto man iton namon. ... Nabebaby ko pa hiya. Napakiana iton hiya kun san-o ako mauli, nayakan la ako na hulat la dida. ... Di na maiha. Nakakaiha iton kay an reset-reset, kay na usa ka tuig. Kun waray iton ginreset maiha na ada ako nakagawas."* (Nang nadakip ako siyam na taon pa lang ang anak ko, bunso naming siya. … Nababy ko pa siya. Nagtatanong yan sa akin kung kalian ako uuwi, sinasabi ko na lang na mag-intay ka lang diyan. … Di na matagal. Ang nakakatgal diyan ay yung reset-reset, kasi umaabot ng isang taon. Kung hindi lang nareset matagal na siguro akong nakalaya.) • *"An nadalaw na la akon kay akon mga umangkon, bugto. ... Diri maupay it ira nararamdaman kay ako man an suhag so dapat ako an matayo na nga nanay kay waray naman kami kag-anak. Nailiw gad hira ha akon. Tas danay-danay la hira nakakabisita kay harayo man. ... Ha Villareal."* (Ang dumadalaw lang sa akin ay ang mga pamangkin ko, kapatid. … Hindi mabuti o maganda ang kanilang nararamdaman kasi ako ang panganay so dapat ako na ang tatayong nanay kasi wala na kaming magulang. Nangungulila sila sa akin. At paminsan-minsan

	lang sila nakakadalaw kasi malayo. … Sa Villareal.) • *"An akon mga anak kay dagko naman. ... Tas nabalitaan ko na la na nagburuglag na hira, an iba nagpa Manila. ... Asya yana nag-aampo na la ako na maupay hira."* (Ang aking mga anak malalaki na. … At nabalitaan ko na lang na nagkawatak-watak sila, yung iba pumunta ng Manila. … Kaya ngayon ang pinagdadasal ko na lang na nasa mabutin silang kalagayan.)

F. Pangwakas at Paglikha ng Sining

Questions	Answers
A. Ano sa tingin nyo ang pinaka importanteng isyu na hinaharap ng mga kababaihan sa kulungan na dapat agad tugunan?	• *"An aadto pa ako ha Catbalogan, nakakubo la an babaye. Diri secured. Ngan waray TC (Therapeutic Community) ngadto asya pagmamata pa la nagbubuyayaw na, may rambol naman. Tas yana tapos naman an building han lalaki ginbalhin na hira ngadto tas na babaye na an aadto han daan na prisuhan han lalaki."* (Nang nasa Catbalogan pa ako, nakakubo lang yung babae. Hindi secured. At walang TC (Therapeutic Community) doon kaya kahit kagigising pa lang nagmumurahan na, may rambol naman. At ngayon tapos na ang paggawa sa building ng lalaki linipat na sila doon at ang mga babae na ang nandun sa dating building ng lalaki.)
B. Ano ang nagbibigay sa iyo ng lakas at pag-asa kahit na nasa loob ng kulungan?	Common Answers: • GOD/ Church • Family/ Visits from the family • Nature/ Garden • *"An nagpapakusog gud ha akon kay an Ginoo. Singpaman 'Without GOD we are nothing.' Hiya gud la it amon ginsasarigan. ... Ini nga rainbow kay natuo ako na after the rain may rainbow, asya after hini magrarainbow gihap ha akon kinabuhi. ... An kalikasan, pagnakita han amon garden nahatag hiya hin kalipay pag nakita kami hin tanom."* (Ang nagpapalakas sa akin ay ang Panginoon. Sabi pa nga 'Without GOD we are nothing.' Siya lamang ang aming masasandalan. … Itong rainbow na ito ay naniniwala ako na after the rain may rainbow, kaya after ng lahat na ito magkakaroon rin ng rainbow sa buhay ko. … Yung kalikasan, kapag nakikita ko ang garden namin nnagbibigay siya ng saya pag nakakakita kami ng mga tanim.) • *"An Lord it naghahatag hin principal na kusog. An ikaduwa kay an dalaw ha akon. Nakakabawas hin kamingaw ko ha ira." (Ang Lord ang nagbiibgay ng lakas*

	sa akin. Ang pangalawa ay ang dalaw sa akin. Nakakabawas ng pangungulila ko sa kanila.) • *"It akon kusog kay an Ginoo. Pagmata ko hit aga nag-aampo ako na sana maupay it akon pamilya. ... Paggawas ko titirukon ko it akon pamilya ngan masimba kami."* (Ang aking lakas ay ang Panginoon. Paggising ko ng umaga nagdadasal ako na sana nasa mabuting kalagayan ang pamilya ko. … Sa paglabas ko, titipunin ko ang aking pamilya at magisismba kami.) • *"Ini kay prisuhan tas it akon pamilya nabisita. Nag-aampo ako hiton na dumalaw hira tas kun magdalaw hira nakukuntento it akon kamingaw. Kunbaga diri gindadalaw, ginkakadto ko it akon kamingaw ha akon mga trabaho ngadi, ha mga tanom."* (Ito ay kulungan, at ang aking pamilya ay bumibisita.Nagdadasal ako n asana dumalaw sila at kung dadalaw sila nakukuntento ang aking pangungulila. At kung hindi sila makadalaw, ilalaan ko na lang ang oras ko sa trabaho ko dito at sa mga tanim.)